

Datum: 16-02-2002

Pagina: 032

Rubriek:

Auteur: OOMEN, M.

Sterke vrouwen

door Mar Oomen foto's Annaleen Louwes

Vroeger werden ze nagewezen, de vrouwen die alleen een kind opvoedden. Maar tegenwoordig heten ze bewust alleenstaande moeder, verdienen ze hun eigen geld en regelen ze zelf hun gezinsuitbreiding. Een man is best welkom, al heeft zijn afwezigheid ook voordelen. Per slot van rekening is hij behalve medeopvoeder vaak ook het lastigste kind in huis.

Willem, Willem, pappa, pappa.' Helen Howard (53) hoorde haar vierjarig dochtertje Holly achterop de fiets zachtjes oefenen. Die woensdagmiddag, ergens in 1993, zou ze voor het eerst in haar leven haar vader zien.

Voor Helen Howard was het een belangrijke dag. Eindelijk mocht ze vertellen wie de vader van haar kind was. Ze was per ongeluk zwanger geworden en had hem destijds – 'stom, natuurlijk' – beloofd zijn identiteit niet bekend te maken. 'Het was zwaar om dat geheim zo lang alleen te moeten dragen, vooral omdat hij een goede vriend en collega was en iedereen in mijn omgeving hem kende.'

Natuurlijk veranderde er na die woensdagmiddag niets. De vader bleef net als daarvóór alom afwezig in het leven van Helen en Holly.

'Ik denk niet dat ik er ben, hoor, vanavond.' Antonio zei het die ochtend, nu bijna vier jaar geleden, eigenlijk heel terloops. Zoals hij dat altijd deed. Voor Olga Korunka (37) uit Amsterdam was het de druppel die de emmer deed overlopen. Ze had net met de doventelefoon afgesproken dat ze 's avonds kwam werken, zodat ze overdag mee op schoolreisje kon. De vader van haar dochters Gabriëlla en Louise zou die avond thuisblijven.

'En weer kon ik niet op hem rekenen. Weer zat ik de hele dag in de stress. Toen hij vertrokken was, ging alles makkelijker. Zoals ik het geregeld had, zo gebeurde het voortaan ook.'

Marijke de Bos (42) denkt niet graag terug aan het eerste jaar na haar scheiding, nu tien jaar geleden. In afwachting van een eigen huis woonde ze nog met haar vier kinderen – de jongste twee jaar, de oudste acht – in het woonboerderijtje van haar ex-man. Hij was tijdelijk verhuisd naar een flatje.

Het boerderijtje lag op een prachtige plek aan het kanaal, een paar kilometer buiten het Drentse dorpje Zwiggelte. Idyllisch als je met zijn tweeën bent en tijd hebt om in de grond te wroeten en houtkachels aan te maken. Maar erg onhandig als je er alleen voor staat, geen auto hebt en heel weinig geld.

'Alleen al de kinderen 's ochtends op tijd op school krijgen, was een enorme onderneming.'

Vrouwen zonder man, met kind. Nederland telt er inmiddels zo'n 340.000, aldus het CBS (en ongeveer zestigduizend alleenstaande vaders). 'Alleenstaande moeders' worden ze genoemd. Maar dat lijkt een uitdrukking uit een ver verleden, toen zulke vrouwen nog nagestaard en nagewezen werden. Single with child, noemen sommigen zich graag.

Anderen zijn weduwe, gescheiden of bam: Bewust alleenstaande moeder, niet te verwarren met bom: de feministische bewust ongehuwde moeder uit de jaren zeventig. Bam'ers kiezen niet om ideologische, maar om praktische redenen voor het alleenstaand moederschap. Ze zijn niet anti-man, ze hebben alleen niet op tijd een geschikte man gevonden.

De weduwen willen niet over één kam geschoren worden met gescheiden vrouwen, dat gezeur over alimentatie en omgangsregelingen vinden ze beledigend. En ook bam'ers vormen heel duidelijk een aparte groep. ('We klagen niet en mogen dat ook niet, want we hebben hier zelf voor gekozen.')

De meeste alleenstaande vrouwen met kind onderscheiden zich liever niet. Ze zijn, vinden ze, net als al die andere moeders gewoon moeder. Maar dat klopt niet, want behalve moeder zijn ze ook kostwinner. In hun eentje moeten ze zorgen dat er voldoende brood op de plank is en in hun eentje zijn ze verantwoordelijk voor de opvoeding van hun kinderen – hoe groot ze hun clan of netwerk van medeopvoeders ook hebben gemaakt. En dat maakt dat ze een aparte groep vormen.

'Als alleenstaande moeder ontwikkel je een soort zesde zintuig voor andere alleenstaande moeders,' zegt Joke Vrijman in haar ruime, sober ingerichte eengezinswoning. Haar man werd gek ('psychiatrisch') vlak nadat ze een kind hadden gekregen en een huis gekocht. Vrijman heeft hem uiteindelijk uit de ouderlijke macht moeten laten zetten. 'In dit blok woont nog een moeder alleen. Ze vroeg me laatst of ik de klusjesman met haar wilde delen. En 's avonds, als de kinderen en de au pair in bed liggen, ga ik met een andere gescheiden vrouw een halfuurtje hardlopen.'

'Het is vanzelfsprekend dat je elkaar helpt als alleenstaande moeder,' zegt Olga Korunka in haar kleine, volle benedenwoning in Amsterdam. ('Ik zoek al jaren iets groters, liefst een bovenwoning, want wat begin je in je eentje tegen een inbreker?') 'Je doet ook dingen samen. Met echtparen gaat dat anders, stroever. Soms lijkt het zelfs alsof die zich bedreigd voelen door een vrouw alleen.'

Marijke de Bos moet lachen. Haar rode krullen dansen, achter het ronde zwarte brilletje twinkelen donkere ogen. 'Tien jaar geleden,' zegt ze, 'was ik zo ongeveer de enige alleenstaande ouder in dit dorp. Op het dorpsfeest maakte de vrouw van de klusjesman mij heel omzichtig duidelijk dat ik het toch echt niet moest wagen met haar man te dansen. Nu zijn er wel meer alleenstaanden. De weduwnaar die verderop woont, vertelde me dat zijn burens in het begin met pannetjes soep aan de deur kwamen. Dat hebben ze bij mij niet gedaan.'

De bam'ers hebben zich doorgaans goed voorbereid op hun alleenstaand moederschap. Ze hebben een behoorlijk hoog inkomen, een geschikt huis, en opvang voor hun kinderen. Marjan de Wolff (42) is zo'n bam'er. Ze heeft eerst jarenlang bij een gerenommeerde pr-organisatie gewerkt ('De oudste van Nederland'), begon daarna een eigen bedrijf ('Dan bepaal je zelf hoe je je tijd indeelt') en toen dat goed liep, dacht ze: nu kan er een kind komen.

Eenendertig jaar was ze. Een man had ze niet ('Daar had ik het te druk voor'), maar een goede vriend wilde haar graag helpen. Nu heeft ze een dochter van elf, Renée. De pas betrokken woning in Oegstgeest hangt en staat vol met foto's van het meisje: Renée op haar tweede, op haar vierde, in de zandbak, op het strand.

Maar bij de meeste alleenstaande moeders gaat het niet zo gepland. Ze zijn er plotseling alleen voor komen te staan. Kunnen ze blijven wonen waar ze wonen, is dan de vraag, moeten ze (meer) gaan werken en zo ja, hoe moet dat dan met de kinderen?

'Doorgaans blijft de vrouw met de kinderen in het koophuis achter en gaat de man in een

flatje in de stad wonen, of tijdelijk in een caravan of vakantiehuysje,' zegt Jan Latten, onderzoeker van relaties en gezinsvorming bij het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Joke Vrijman heeft het meegemaakt. Haar man vertrok en ze vond een baan waardoor ze de hypotheek op het huis kon betalen. Verhuizen hoefde niet. Bij Marijke de Bos liep het anders. Zij moest wachten totdat de gemeente haar een huis aanbood. 'Ik wilde per se in Zwiggelte blijven wonen, want ik wilde dat de omgeving voor de kinderen hetzelfde bleef.'

Het was 1995. In 1996 zou de nieuwe Bijstandswet van kracht worden: alleenstaande vrouwen met kinderen ouder dan vijf jaar moesten voortaan aan het werk. Als ik niets doe, dacht Marijke de Bos, komt het arbeidsbureau met een baan die ik helemaal niet wil. Maar welke mogelijkheden had ze met haar mavodiploma? En hoe moest ze het regelen met de kinderen?

'In datzelfde jaar,' vertelt De Bos, 'overleed mijn vader.' Ze zucht en veegt wat kruimels van de rozerood gebeitste tafel in de zitkamer van de kleine twee-onder-een-kapwoning. Tegen de muur staat een oude chaise longue, erboven hangt een dartbord op een grote vierkante plaat zachtboard. Kleine tv, grote computer ('Altijd discussie over wie erop mag'), een elektronische piano ('We zingen veel samen'). Een woning voor de kinderen, allemaal pubers. De Bos heeft zelfs geen eigen slaapkamer, ze deelt hem met haar jongste zoon.

'Mijn moeder werd heel depressief. Ik heb haar toen gevraagd of ze drie dagen per week bij ons wilde komen logeren, dan kon ik gaan werken en naar school. Ze deed dat graag, en ik kreeg ook nog eens de nieuwe auto van mijn vader.'

De Bos volgde een opleiding tot activiteitenbegeleidster in een zorginstelling en studeerde hbo-management. Inmiddels is ze leidinggevende, 'unithoofd,' zegt ze zelf. 'Eigenlijk mag ik best trots zijn, ja. Maar als mijn moeder er niet was geweest, had het allemaal niet gekund. De sociale dienst wilde best kinderopvang betalen, maar die is er domweg niet in dit dorp.'

Veel hoger opgeleide alleenstaande moeders schakelen hun familie in om hun kinderen op te vangen, constateren Frits van Wel en Trudie Knijn in het onderzoek Alleenstaande ouders over zorgen en werken. Handig, vertrouwd en goedkoop. Maar ook erg ingewikkeld. Opnieuw ben je afhankelijk van je ouders. 'En die kunnen je behoorlijk in je nek blazen,' zegt Olga Korunka. Haar dochters gaan regelmatig bij haar ouders logeren en iedere dinsdagmiddag haalt haar vader ze op uit school. 'Dan doet hij, ongevraagd, klusjes in huis. Daar moet ik eigenlijk dankbaar voor zijn, maar ik voel het als kritiek op de manier waarop ik mijn huishouden organiseer. Lastig, hoor.'

Veel alleenstaande moeders, zegt onderzoeker Trudie Knijn, kiezen werk dat makkelijk te combineren is met de zorg voor hun kinderen. Ze gaan het onderwijs in, of beginnen een eigen bedrijfje. Ze werken meestal onder hun niveau en hebben geen tijd of geld om cursussen te volgen. Tegelijkertijd, aldus Knijn, hechten ze veel meer aan hun baan dan bijvoorbeeld werkende moeders met een partner. Ze stoppen pas als ze echt niet meer kunnen.

Bam en pr-vrouw Marjan de Wolff had het goed voor elkaar. Dacht ze. Samen met haar zus, tevens collega, had ze in het Zuid-Hollandse Hellevoetsluis twee nieuwbouwhuizen naast elkaar gekocht. In de tussenliggende garages bouwden ze het kantoor voor hun goedlopende pr-bedrijf (omzet 1 miljoen). Werk aan huis, opvang aan huis. Neefjes en nichtjes bij elkaar in de buurt.

Maar na een jaar besloot haar zus, een alleenstaande moeder met drie kinderen, te stoppen met werken en te verhuizen. 'Met haar erbij was het werk al niet weinig,' zegt Marjan de Wolff. 'En nu kwam ik er weer alleen voor te staan.' De Wolff besloot – ze kon eigenlijk niet anders – pas op de plaats te maken. Ze verkocht haar bedrijf, verhoogde de hypotheek op het huis en nam ruim een jaar vrij. Nadat ze tien jaar lang 'als in een circusact borden op stokken draaiend had gehouden' was ze opgebrand en uitgeblust. Ingestort, dus.

'Voor het eerst dacht ik: toch wel makkelijk als je een man hebt en de verplichtingen kunt delen.'

Helen Howard is grafisch ontwerpster, al heel lang en niet zonder succes. Voordat ze een kind kreeg, maakte ze deel uit van de Rotterdamse groep Hard Werken, later kwam ze terecht bij de grafische maatschap NAP. Nu wil ze iets anders gaan doen. Ze loopt rond met plannen voor een nieuw type bejaardenhuis, een soort Rosa Spier-huis. Maar hoe kan ze zich laten omscholen en tegelijkertijd in haar onderhoud voorzien?

Joke Vrijman heeft een heel aardige baan in het hoger beroepsonderwijs. Maar promotie maken zit er volgens haar baas niet in. 'Een leidinggevende functie kun je wel vergeten,' liet hij haar pas geleden weten. 'Met drie kinderen red je dat niet.' 'En hij heeft er nota bene zelf drie,' zegt Vrijman. 'Dus nu oriënteer ik me op een eigen bedrijf. Tijdens mijn zwangerschapsverlof ga ik stage lopen.'

Tenger, gespieerd en met een behoorlijk dikke buik, zit ze op een hoge, rechte stoel. Heel af en toe komt haar zoon een autootje laten zien. Samen met de au pair bouwt hij een garage van duplo. 'Zie je dat hij eraan gewend is dat ik thuis werk? Hij stoort nauwelijks.' Vrijman (niet haar echte naam: 'Ik moet ook rekening houden met de privacy van mijn kinderen') is hoogzwanger van haar derde kind. De oudste is Sarah van zeven, haar vader is bekend. Daarna komt Joris van drie – wie zijn vader is, weet alleen de spermabank. En dat geldt ook voor het kind dat nog geboren moet worden. 'Als je uit elkaar gaat,' zegt ze, 'verlies je niet alleen je geliefde. Je verliest ook de mogelijkheid om meer kinderen te krijgen.'

Het CBS heeft uitgerekend dat zestig procent van alle eenoudergezinnen één kind heeft (bij twee-oudergezinnen is dat maar een derde). Hun kind, zeggen veel vrouwen, is maar zelden nieuwsgierig naar de vader. Veel vaker is het: 'Mam, kan er niet een broertje of zusje komen?'

Sommige vrouwen realiseren zich dat het voor het kind en voor hun eigen relatie met het kind misschien wel beter is als het gezin wat groter is. 'Met z'n tweeën ben je partners van elkaar,' zegt Helen Howard, moeder van de twaalfjarige Holly. 'Het kind krijgt een te grote rol in je persoonlijke leven. Soms vergeet ik als het ware dat ze niet mijn zus is, maar een twaalfjarig meisje.'

De meeste vrouwen zouden best een nieuwe man in hun leven willen. En een medeopvoeder is ook welkom: iemand die kan meedenken over belangrijke beslissingen, of die het over kan nemen als je het even helemaal gehad hebt (Marijke de Bos: 'Als ik ga flippen, moeten ze het toch met mij doen'). Maar hoe leer je nieuwe mensen kennen wanneer je, zoals Olga Korunka het uitdrukt, 'voor elke scheet die je buiten de deur laat een oppas moet regelen'?

Voor sommigen biedt internet uitkomst, ideaal om soortgenoten te leren kennen die in de buurt wonen. Op internet zijn levendige sites (vaak echte zelfhulpgroepen) voor bam'ers (Marjan de Wolff: 'Dankzij internet heb ik allemaal nieuwe bam-vriendinnen gekregen'), voor weduwen en weduwnaars en voor andere eenoudergezinnen. En natuurlijk zijn er de dating-sites. Sommige vrouwen gebruiken het weekend dat hun kind bij de vader is om flink de bloemetjes buiten te zetten – samen met een of meer andere alleenstaanden die ze op de elektronische snelweg hebben leren kennen.

Elsa van der Velde (34), oprichter en beheerder van de site 1-ouder, kent dankzij internet verschillende alleenstaande ouders in haar buurt op Goeree-Overflakkee ('In deze zwartekousenbuurt zijn er niet zoveel, scheiden is taboe') en in Rotterdam en omgeving. 'We organiseren regelmatig etentjes en uitstapjes, met en zonder kinderen.' Van der Velde ('Ik zou heel graag nog een kind willen') heeft inmiddels verschillende relaties achter de rug met mannen die ze via haar site heeft leren kennen.

Marijke de Bos heeft weleens gereageerd op een contactadvertentie en ze is ook weleens zwaar verliefd geweest. Maar daar raakte ze zó van in de war, dat ze het, voorlopig, niet meer aandurft. 'Ik moet mezelf bij elkaar houden om dit gezin draaiende te kunnen houden.' Andere vrouwen die weleens een man in hun leven hebben toegelaten, ergerden zich aan diens bemoeizucht. 'Ineens moest alles op zijn manier.' Enkele vrouwen vrezen dat hun kind het niet op kan brengen om de aandacht van moeder te delen met een minnaar. Onze tijd komt nog wel, denken ze.

Maar als je nóg een kind wilt, hoe moet dat dan?

Marjan de Wolff vond via internet een aardige jongen die wel donor wilde zijn – voor de reguliere spermabank is ze te oud. Ze reist nu elke maand naar een hotel in Frankrijk. 'Dan gaat hij eerst naar boven met een potje en daarna ga ik.'

Ook Vrijman koos er allereerst voor zwanger te worden. De kans dat ze – de vijfendertig gepasseerd, hoog opgeleid, een kind – nog op tijd een man zou vinden, achtte ze zeer gering. 'Een man kan altijd nog komen, met kinderen kun je niet wachten.' En zo is ze, nadat ze enig marktonderzoek had gedaan, bij de spermabank terechtgekomen en heeft ze binnenkort in haar eentje drie kinderen ('Ik heb altijd van vier kinderen gedroomd'). Vrijman heeft een hele schare aan mensen – er is zelfs een substituutvader voor haar zoon – om zich heen verzameld om het werk en de zorg voor haar kinderen te kunnen combineren. 'We vormen een soort extended family, met mij aan het hoofd.'

Vrijman heeft ook een filosofie ontdekt die haar manier van leven rechtvaardigt. Volgens de Amerikaanse theologe Carol Christ – ze bestudeert oer-godinnen – was tot vierduizend jaar geleden in Europa het alleenstaand moederschap de natuurlijke wijze van bestaan. 'Mannen waren passanten. We hadden hier een matriarchale samenleving. Die manier van leven voelt goed, hij past bij mij.'

Toch zouden Olga, Joke, Marijke, Marjan en Helen hun alleengang met kind niet 'de natuurlijke manier van leven' willen noemen. Maar dat de man, meestal het grootste en lastigste kind in het gezin, ontbreekt, heeft ook veel voordelen. Geen ergernis over volle wasmanden met bovenop achteloos neergesmeten onderbroeken en stinksokken ('Wanneer ga je weer eens wassen?'). Geen irritatie over de man die altijd achter het stuur wil, maar naar huis moet worden gereden als hij een slok op heeft. Belangrijker vinden ze dat ze 'baas in eigen huis' zijn, 'baas over eigen kind', voor zover mogelijk 'baas over eigen werk' en 'baas over eigen tijd' – tenminste voor die paar uur per week die overblijven.

Mankeert er dan niets aan hun matriarchale maatschappij op de vierkante meter? Misschien dit: soms, bekennen een paar vrouwen, worden ze zo moe van zichzelf, van al dat geregeld. 'We zijn controlefreaks, van 's ochtends vroeg tot 's avonds laat, of we nou willen of niet,' zegt Marjan de Wolff.

De afhankelijke kneusjes van vroeger zijn prinsessen van eigen rijkjes geworden. Rijkjes vol klusjesopa's en -oma's, klusjesvrienden en -vriendinnen. Maar tijd om eens lekker hooghartig op de erwt te zitten, is er niet.

Handige sites voor alleenstaande moeders zijn onder meer: www.ouders.nl;
www.1ouder.nl, www.ouderalleen.nl en www.u4u.nl/parent/indexparent.htm.

Voor Bam'ers: members.tripodnet.nl/BAMmoeders/index.htm.

Bam'ers kunnen zich ook aansluiten bij de mailinglijst groups.yahoo.com/group/SingleEnKind_of_Wens3/Vakantie's voor eenoudergezinnen:

www.cirkel.nl en www.1ouder.nl/info/vakantie.shtml.

ANNALEEN LOUWES

Copyright © 2002 Weekbladpers Tijdschriften (Onbekend)